

Z życia getta – ciekawostki

➤ Krótka historia Litzmannstadt Getto

O konieczności utworzenia osobnej dzielnicy dla Żydów Niemcy mówili już od grudnia 1939 roku, jednak ostateczną decyzję podjęto w lutym 1940 r. Litzmannstadt Getto utworzono na terenie Bałut, czyli najbardziej zaniedbanej części ówczesnej Łodzi. Na obszarze około 4 km² zgromadzono ponad 160 tysięcy osób. Granice getta zamknięto 30 kwietnia 1940 r. Od początku swego istnienia był to wielki obóz pracy na rzecz III Rzeszy, z którego wszyscy (oprócz mieszkańców) czerpali wielkie zyski. Przetrwało do sierpnia 1944 roku i było najdłużej działającym gettem na terenie okupowanych ziem polskich.

➤ Władze

- **Niemiecki Zarząd Getta** z siedzibą na Bałuckim Rynku. Jego kierownikiem był **Hans Biebow – kupiec z Bremy**. Kto chciał wejść do Zarządu, musiał strażnikowi niemieckiemu pokazać specjalną przepustkę.
- **Przełożony Starszeństwa Żydów w Getcie Łódzkim** – tak brzmiała pełna nazwa stanowiska Chaima Mordechaja Rumkowskiego, który pełnił je od 13 października 1939 r. do sierpnia 1944 r.

➤ Szkolnictwo

Do października 1940 r. w getcie funkcjonowało – **36 szkół podstawowych, 2 gimnazja, 4 szkoły religijne, 2 specjalne. Istniało też doksztalcanie zawodowe**. Uczniowie objęci byli opieką lekarską, a posiłki zjadali w szkolnych stołówkach.

➤ Pieniądze

W getcie za zgodą niemieckich władz wprowadzono specjalną walutę, która poza nim była bezwartościowa. Owe kwity markowe zwano popularnie **rumkami**, gdyż właściwe pieniądze, np. marki niemieckie wymieniano w siedzibie Banku Emisyjnego przy ul. Marynarskiej 71, który należał do Chaima Rumkowskiego.

➤ Kto był kim w Litzmannstad Getto

- **Chaim Mordechaj Rumkowski** – Przełożony Starszeństwa Żydów, zwany popularnie „królem getta”,
- **Hans Biebow** – kierownik niemieckiego Zarządu Getta, kupiec z Bremy,
- **Albert Richter** – szef gestapo w getcie,
- **Günter Fuchs** – kierownik referatu żydowskiego placówki gestapo w Łodzi. Kierował gettem ze strony gestapo,
- **Otto Bradfisch** – szef gestapo w Łodzi,
- **Müller** – po aresztowaniu Richtera szef gestapo w getcie,
- **Henryk Neftalin** – kierownik Wydziału (Biura) Meldunkowego, bliski współpracownik Chaima Rumkowskiego,
- **Leon Rosenblat** – komendant policji żydowskiej na terenie getta, bliski współpracownik Chaima Rumkowskiego,

- **Stanisław Jakobson** – przewodniczący Sądu i Prokuratury od września 1940 r.
- **Arek Jakubowicz** – kierownik Centralnego Biura Resortów Pracy od października 1940 roku, bliski współpracownik Chaima Rumkowskiego,
- **Józef Rumkowski** – brat Prezesa, kierownik Najwyższej Izby Kontroli działającej od listopada 1940 r.
- **Józef Klementynowski** – kierownik Wydziału Archiwum od listopada 1940 r.
- **Dawid Rosenthal** – kierownik Resortu Czapek, który działał od marca 1941 r.
- **Bolesław Jakubowicz** – brat Arka, kierownik jednego z Resortów Krawieckich,
- **Boruch Praszker** – kierownik Wydziału Mieszkaniowego
- **Salomon (Szlomo) Hercberg** – naczelnik Centralnego Więzienia przy ul. Czarnieckiego, działało od października 1940 r. Hercberg został aresztowany za nadużycia i wywieziony z getta w marcu 1942 r.
- **Marian Kleinman** – kierownik Wydziału Transportowego,
- **doktor Wiktor Miller** – od końca maja 1943 r. kierownik Wydziału Zdrowia,
- **Dawid Gertler** – współpracownik Chaima Rumkowskiego i gestapo, podopieczny Alberta Richtera,
- **Dora Fuchs** – kierowniczką Centralnego sekretariatu, bliska współpracownica Chaima Rumkowskiego.
- **Estera Daum** – jedna z sekretarek, współpracownica Ch. Rumkowskiego.

➤ **Specyficzne powiedzenia**

- **Mieć ławkę** – oberwać, dostać lanie; od ławki, na której trzeba się było położyć do bicia.
- **Urlop w piekarni** – pomysł Ch. Rumkowskiego. Wydelegowany przez niego pracownik w ramach urlopu regeneracyjnego przez miesiąc pomaga w pracy w piekarni. Dzięki temu ma prawo do zjedzenia na miejscu pół kilograma chleba dziennie i jednego bochenka na tydzień na wynos.
- **Klepsydry** – wygłodniali mieszkańcy getta, w których pozostało niewiele życia.
- **Rewie** – występy satyryczne, które czasami w złośliwy sposób komentowały poczynania Prezesa.
- **Sałatka gettowa** – wymyślona przez Israela Gurina. Głównym składnikiem były łupiny nadgniłych lub wysuszonych kartofli oraz kartofle nienadające się już do spożycia. Moczy się je w zimnej wodzie aż straci zapach. Do tego dodawano zwiędnięte liście kapusty, buraków i rozmoczone resztki chleba. Wszystkie te produkty należało ze sobą dokładnie wymieszać i już nadawały się do jedzenia.